

Toimittajastipendi, loppuraportti

Reuters Institute for the Study of Journalism, University of Oxford 2014 – 2015

Satu Vasantola

Opiskelin kolme lukukautta Oxfordin yliopiston toimittajien jatkokoulutusohjelmassa. Ohjelma on kansainvälinen ja opiskelijoita tulee kaikkialta maailmasta, vain brittejä kurssilla nähdään harvoin.

Brittiläinen yliopistovuosi jakautuu kolmeen kahdeksan viikon mittaiseen lukukauteen, joiden välissä on peräti kuuden viikon mittaiset lomat. Alussa ihmettelinkin ennen kaikkea vapauden määrää: ohjelmaan kuuluu pakollisena vain kolme viikoittaista seminaaria, ja nekin keskeytyvät loma-ajoiksi. Lisäksi on tehtävä oma tutkimus. Vapaus osoittautui yhdeksi vuoden parhaista puolista, sillä se mahdollisti osallistumisen muiden tiedekuntien, instituuttien ja collegejen luennoille ja seminaareihin.

Kun lähdin, julistin ystäväilleni pääseväni vuodeksi tiedon karkkikauppaan. Sieltä suunnittelin napsivani ohjelmaani journalismin lisäksi myös jotain sattumanvaraista ja täysin työhöni liittymätöntä. Vähän arkkitehtuuria, kenties? Psykologiaa, ilman muuta. Ja vastapainoksi johtamisopintoja, mitä suurimmassa määrin työhön liittyvää.

Kävi ilmi, että arkkitehtuuria ja psykologiaa ei Oxfordissa opeteta. Johtamista voi opiskella bisneskoulussa, mutta se – kuinka ollakaan – laskuttaa kurseistaan erikseen. Niinpä päädyin (onnekkasti, ajattelen nyt) opiskelemaan osittain aivan eri asioita kuin alunperin suunnittelin. Kävin kasvatustieteen kurseja, osallistuin sosiologian, lääketieteen ja sukupuolentutkimuksen seminaareihin.

Kahdella kevätlukukaudella keräsin kalenteriini mahdollisimman paljon islamiin ja ilmastonmuutokseen liittyviä seminaareja. Torstai-iltapäivät vietin kuunnellen, miten ilmaston lämpeneminen vaikuttaa meriin ja perhosiin, perjantaiammut alkoivat keskiaikaisella persialaisella runoudella. Koska bisneskoulun ovet sulkeutuivat, keplottelin itseni mukaan lääkäreiden johtamiskoulutusohjelmaan. Se olikin oiva ratkaisu, sillä pääsin samalla kuulemaan, miltä brittiterveydehoito näyttää lääkäreiden silmin.

Journalismiseminaareja oli kolmenlaisia. Perjantai-iltaisissa media ja politiikka – seminaareissa pääsimme perehtymään brittiyhteiskuntaan politiikan toimijoiden ja tutkijoiden näkökulmasta. Varsinkin keväällä seminaarin aiheet pyörivät vaalien ympärillä. Kuulimme analyyseja Ukipin tulevaisuudesta ja toisaalta käytännön kokemuksia siitä, miten valtiovarainministeriössä varaudutaan vallanvaihtoon aina vaalien alla. Muutaman kerran vieraana oli joku pitkän linjan kansanedustaja, joka kertoi mediasuhteestaan. Toiset siitä, miten ovelin keinoin hankkivat somenäkyvyyttä, toiset siitä, miten vähän luottavat toimittajiin.

Toinen seminaarisarja keskittyi journalismin käytäntöihin ja mediabisnekseen. Puhujalista oli vaikuttava: journalistipomoja BBC:ltä, Vice Newsista, Huffington Postista, Financial Timesista. Kaikki olivat vakuuttuneita oman toimituksensa journalismin laadusta, jotkut olivat keksineet hauskoja ja innostavia tapoja tehdä juttuja, mutta mediabisnekseen ei näiltäkään puhujilta juuri valoa löytynyt. Surullisin esimerkki oli päätoimittaja, jonka otsikkona oli ”Näin saadaan aikakauslehtijournalismi tuottamaan” ja joka aloitti puheensa: ”Kerron nyt heti aluksi, että oma lehteni tekee siis tappiota.”

Journalismiseminaareista hauskin ja vaihtelevin oli se, jossa me kurssilaiset luennoimme kukin vuorotellen. Niissä seminaareissa olen oppinut esimerkiksi, millaista on uutisankkurin työ, miten hankitaan tietoa Pohjois-Koreasta analysoimalla valtaapitävien valokuvia, millaisia ovat journalistiset startupit Tsekissä, mitä maailman pakolaistilanteesta jää kertomatta ja mikä Venäjä-uutisoinnissa on venäläistoimittajan mukaan pielessä.

Eilen oli noista seminaareista viimeinen, ja sitä seminaaria mietin varmasti vielä pitkään. Sinä kokenut kirjeenvaihtaja kertoi, miten turhauttavaa on, kun kriisialueelta on annettava jatkuvasti liveraportteja uutisiin, vaikka ei tietäisi mitään siitä, mitä todellisuudessa tapahtuu. Ja koska on annettava liveraportteja, ei ehdi selvittää, mitä tapahtuu. Vielä paremmin jäi mieleen hänen näkemyksensä, että pakolaisleirillä toimittaja loukkaa väistämättä siellä asuvien yksityisyyttä. Teltat ovat näiden ihmisten makuuhuoneita, teltojen edustat heidän olohuoneitaan, joihin me toimittajat tungeksimme lupaa kysymättä. Tuo kirjeenvaihtaja kertoi päättäneensä, ettei enää koskaan lupaa näille haastateltavilleen mitään, ei suostuttele heitä sillä, että jos kerrotte tarinanne televisiossa, maailma saa kuulla, mitä teille on tapahtunut ja ehkä saatte enemmän apua. ”Olen oppinut, että minulla ei ole mitään luvattavaa”, hän sanoi.

Tätä kaikkea olen siis kuullut, mutta mitä olen oppinut? En tiedä vielä. Yritän muistaa kysyä itseltäni tuon kysymyksen puolen vuoden ja vuoden päästä uudestaan. Olo on samanlainen kuin aikanaan Helsingin yliopistosta lähtiessä: jotain tärkeää olen oppinut, mutta mitä? Ainakin tunnistin silloin ja tunnistan nyt, että ajatteluni ja tapani katsoa yhteiskuntaa on muuttunut. Sekä Suomi että muu maailma näyttävät erilaisilta kuin vuosi sitten.

Tutkimusta tekemällä olen oppinut paljon. Uskoisin nyt tietäväni enemmän ja luulevani vähemmän siitä, millaisia juttuja ihmiset somen kautta jakavat ja lukevat. Ilmastonmuutoksestakin tiedän jotain, samoin rokotusten ja lääkekehittelyn tulevaisuudesta. Takataskussa on neuvottelutaitojen kurssilla hankittuja kikkoja vaikeisiin tilanteisiin. Juttuideoita on pitkä lista. Nämä ovat kuitenkin vasta alkupaloja. Tärkeämpää kai on, että on saanut seikkailla vuoden kahden eri kulttuurin rajalla olematta täysin sisällä kummassakaan. Ulkopuolelta katsojan paikka on toimittajalle hyvä paikka. Ja kun ulkopuolelta on saanut katsoa yhdessä parinkymmenen eri maista tänne hetkeksi muuttaneen kollegan kanssa, on saanut tietää myös, mikä heidän mielestään on normaalia ja mikä outoa.

Vuodessa Suomi on alkanut näyttää eksoottiselta. Pieneltä, kauniilta, osaavalta, mutta myös vähän oudolta, kiukkuiselta ja itseriittoiselta. Sen sijaan latinankieliset ruokarukoukset yliopiston illallisilla ovat mielestäni aivan normimenoa.

Kurssikaverien kanssa olemme viettäneet kuukausia vertaillen maitamme. Tiedän nyt, miksi Kiinassa valmistetaan pahvisia ipadejä haudoilla poltettaviksi, millaista on kasvaa muslimina norjalaisessa pikkukylässä, millaiset ovat avioerokäytännöt Pakistanissa, miten vaikeaa naisen on päästä pomoksi eteläkorealaisessa firmassa. Joistain näiden keskustelujen joukosta ne tärkeimmät opit lopulta nousevat, siitä olen varma.

Brittityhteiskuntaa katselin kiinnostuneena ennen kaikkea koulumaailman kautta.

Lapseni olivat eri kouluissa. Toinen rikkaan alueen koulussa, jossa lähes kaikki olivat valkoihoisia brittejä, toinen köyhemmän maahanmuuttaja-alueen koulussa, jossa yli puolet oppilaista puhui äidinkielenään jotain muuta kuin englantia. Pidin ensimmäisestä koulusta, rakastin tuota toista. Siinä koulussa tehdään ihmeitä. Niistä ihmeistä pitää Suomessa kirjoittaa.

Juuri nyt olen kiitollinen. Helsingin Sanomien Säätiölle, jota ilman kaikki tämä olisi jäänyt oppimatta, Reuters Institutelle ja Green Templeton Collegelle, jotka ottivat meidät stipendiaatit vastaan kuin ystävät, auttoivat tarvittaessa, kutsuivat illallisille ja puutarhajuhliin ja opiskelukavereilleni, joista monet – niin toivon – jäävät ystävikseni.

Oxfordissa

18.6.2015

Satu Vasantola